

ZAJEDNICA IZVRŠITELJA: **Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**
Zavod za ukrasno bilje, krajobraznu arhitekturu
i vrtnu umjetnost
Svetošimunska 25, 10000 Zagreb
4 GRADA DRAGODID, Komiža
info@dragodid.org, +385 091 2444263

NARUČITELJ: **Grad Stari Grad**
Novo riva 3, 21460
STARI GRAD

LOKACIJA: Kulturni krajolik Starogradsko polje

STUDIJA

KONZERVATORSKA PODLOGA KULTURNOG KRAJOLIKA STAROGRADSKO POLJE

KNJIGA IV – RECENTNA IZGRADNJА

AUTOR TEKSTA:

Filip Šrajer

AUTORI KARTOGRAFSKOG I KATALOŠKOG DIJELA:

Filip Šrajer, Grga Frangeš (urednici), Mirna Ratkajec, Miran Križanić, Luka Forko, Filip Bubalo

REVIZIJA MJERA ZAŠTITE:

Zoran Wiewegh, Sanja Buble, Radoslav Bužančić, Mirna Bojić, Bruno Diklić, Saša Denegri,
Biserka Dumbović Bilušić, Vesna Kezunović, Davor Trupković

Zagreb-Stari Grad, listopad, 2015.

revizija: travanj 2018.

Zajednica izvršitelja: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet

Zavod za ukrasno bilje, krajobraznu arhitekturu i vrtnu umjetnost

Svetosimunska 25, 10000 Zagreb

odgovorna osoba: izv. prof. art. Stanko Stergaršek, dipl. ing. arh., predstojnik

4 GRADA DRAGODID, Šapjane

info@dragodid.org, +385 091 2444263

odgovorna osoba: Julia Bakota, mag. ing. agr., predsjednica

Naručitelj: Grad Stari Grad

Novo riva 3, 21460 Stari Grad

odgovorna osoba:

Vinko Maroević, dipl. iur., gradonačelnik (do 2017.)

Antonio Škarpa, gradonačelnik (od 2017.)

Lokacija: Kulturni krajolik Starogradsko polje

Naziv studije/projekta: Konzervatorska podloga kulturnog krajolika Starogradsko polje

Broj studije/projekta: 106/015

Stručni tim u izradi studije:

Koordinator izrade studije:

doc. dr. sc. Goran Andlar, dipl. ing. kraj. arh.

Krajobraz:

doc. dr. sc. Goran Andlar, dipl. ing. kraj. arh. (koordinator)

prof. dr. sc. Branka Aničić

doc. dr. sc. Kristina Krklec, dipl. ing. geol.

doc. dr. sc. Ines Hrdalo, dipl. ing. kraj. arh.

Aldo Čavić, prof.

Dr. sc. Dora Tomić, dipl. ing. kraj. arh.

Marija Kušan, dipl. ing. kraj. arh.

Monika Lukić, dipl. ing. kraj. arh.

Arheologija:

dr. sc. Sara Popović, dipl. arheol. (koordinator)

Andrea Devlahović, dipl. arheol.

Etnologija i recentna izgradnja:

Filip Šrainer, dipl. ing. arh., URBING d.o.o. (koordinator)

Grga Frangeš, dipl. etnolog i muzeolog

Mirna Ratkajec, dipl. etnolog i pov. um.

Filip Bubalo, prof.

Miran Križanić, mag. ing. arh.

Luka Forko, stud. etnol.

Revizija mjera zaštite:

Zoran Wiewegh, Sanja Buble, Radoslav Bužančić, Mirna Bojić, Bruno Diklić, Saša Denegri, Biserka Dumbović Bilušić, Vesna Kezunović, Davor Trupković

Tehnička realizacija kataloga i kartografije:

Mjesto pod suncem d.o.o. ured@mjestopodsuncem.com, <http://www.mjestopodsuncem.com>

Mjesto i datum: Zagreb-Stari Grad, listopad, 2015., revizija: travanj 2018.

SADRŽAJ

1. Uvod
2. Metodologija terenskog rada i obrade podataka
3. Prikaz i ocjena stanja recentne izgradnje u Polju
 - 3.1. Gradnja izvan građevinskih područja
 - 3.2. Građevinska područja
4. Komentar
5. Literatura i drugi izvori

PRILOG A.: Katalog evidentiranih objekata

PRILOG B.: Kartografski prikazi

- 4.1. Evidentirani objekti recentne izgradnje i drugi zahvati u prostoru, mj. 1:5000
- 4.2. Valorizacija evidentiranih objekata recentne izgradnje, mj. 1: 25.000

U posezanju za sjećanjima više nije odlučujuće što je najbliže iskonima kulturnih tvorbi, već kakvu ulogu i značaj ima u svojoj zajednici. (Kale, 2007.)

1. UVOD

Recentnom se gradnjom u načelu podrazumijevaju građevine građene od 2. polovice 20. stoljeća do danas. Budući da je riječ o rasponu od preko pola stoljeća tijekom kojih se itekako promijenila tehnologija gradnje, te budući da je u slučaju rekonstrukcije neke starije građevine teško odrediti granicu od koje ona gubi svoja izvorna obilježja, razlikovanje između etnografske graditeljske baštine (tzv. tradicijske gradnje) i recentne gradnje nije uvijek jednostavno. U slučaju spontano nastale gradnje dvojba je i ideološko-principijelna – naime iz konzervatorske perspektive ono „tradicijsko“ podrazumijeva se kao kvaliteta, a ono recentno kao problem, a takvom se načinu razmišljanja suprotstavlja suvremena etnologija koja već dulje vrijeme dovodi u pitanje postojanje stvarne granice između nečega što je kodificirano kao „tradicija“ i onoga što je u stvari produkt iste kulturne zajednice, samo nešto novijeg datuma.

Ipak, za potrebe klasifikacije i obrade građevnog fonda može se priznati da se od perioda modernizacije iza Drugog svjetskog rata desila određena promjena. Najznačajniji moment te promjene svakako je šira upotreba betona (odnosno cementa) i ostalih industrijskih materijala, koja je imala za posljedicu značajnu promjenu izgleda, čak i tipologije građevina poljodjelske namjene. Paralelno sa uvođenjem novih materijala napušta se gradnja kamenom, koji od glavnog materijala postaje sredstvo oblaganja građevina u estetske svrhe. Nadalje, promjene u ekonomskoj i demografskoj strukturi, te upotreba motornih vozila kao prijevoznih sredstava rezultirale su promjenom obrazaca korištenja Polja: osim što je vidljiv trend zapuštanja poljodjelskih površina (koji je konstantan od kraja 19. stoljeća), bavljenje poljoprivredom mahom je prešlo iz glavne u dopunsku gospodarsku djelatnost, te se u Polju boravi rjeđe i kraće. Stare građevine se napuštaju ili adaptiraju, a nove se grade kao mjesto za provođenje slobodnog vremena, mjesto za držanje životinja kojima više nije mjesto u naseljima (lovački psi), te u nekoliko slučajeva i za stanovanje, odnosno ugostiteljsko-turističku djelatnost. To bi ugrubo bila i kronologija trendova izgradnje i korištenja građevina u Polju.

Kao popratna pojava ovih promjena pojavljuju se i drugi zahvati poput probijanja novih puteva i cesta, probijanja infrastrukture (vodovod, dalekovodi, trafostanica), iskopa zemlje i pijeska, te korištenja čestica u Polju za deponiranje građevnog materijala i strojeva.

Gradivinska područja naselja Staroga grada, Vrbanja i Vrboske i pripadajuće radne zone proširile su se na rubne dijelove Polja, a 60-ih godina u središtu Polja izgrađena je uzletno-sletna pista za male zrakoplove.

U sljedećem tekstu opisani su navedeni fenomeni i najznačajnije građevine iz fonda recentne izgradnje, a u katalogu objekata se za pojedinačne građevine daju osnovne karakteristike i ocjena stanja objekta.

2. METODOLOGIJA TERENSKOG RADA I OBRADE PODATAKA

Radi sličnog seta traženih podataka između građevina etnografske graditeljske baštine i recentne izgradnje, u terenskom obilasku i kasnije obradi koristio se jedinstveni obrazac u bazi podataka za obje grupe građevina, etnograditeljsku baštinu i recentnu izgradnju, a razdvajanje je izvršeno na kraju sukladno klasifikaciji u kategorijama *okvirma datacija* („suvremenost“), odnosno *izvorost* („recentna gradnja“), i to na osnovu terenskog uvida i ortofoto snimke iz 1968. Struktura kartice podijeljena je na logičke cjeline: Naziv, Signatura, Osnovni podaci, Konstruktivno-oblikovna obilježja, Opis, Zaštita kulturnih dobara, Valorizacija, Metapodaci (izvori, podaci o unositelju):

- **naziv(+toponim)** naziv je najčešće ujedno tip pojedinog objekta, sa GIS generiranim toponomom
- **signatura** pojedinog nalazišta nalazi se u formi: R (oznaka za lokalitet recentne izgradnje) – oznaka strige – broj unutar strige,
- **osnovni podaci** sadrže vrstu objekta¹ (spremiste itd.), položaj na čestici (0-3 m, 3-10 m, >10 m od granice čestice), katastarsku česticu, površinu (bruto svih objekata na lokalitetu: <10 m², 10-20 m², 20-30 m², 30-50 m², >50 m² i >100 m²) i broj etaža, zatim pridruženi sadržaj (kamini, boksovi za pse, pom. objekti itd.), okvirna datacija (suvremenost), izvornost (recentna građevina), trenutna upotreba (napušteno, gospodarska, turizam/ugostiteljstvo, stambena, gradilište – moguće više istodobno), strukturno stanje (cjelovito, potrebno održavanje, pred urušavanjem, ruševina),
- **konstruktivno-oblikovna obilježja** sadrže podatke o konstrukciji zida (suhozid, vezani kamen, opeka/bloketa, lijevani beton, obloženo kamenom, žbukano, daske/lim/ploče), pokrovu (biljni, kameni, kupa kanalica, ravnio crijepl, salonit/lim, betonska ploča) i konstrukciji krova (nepravi svod, 1 voda, 2 vode, razveden krov, ravan krov)
- **zaštita kulturnih dobara** je polje koje sadrži broj u registru kulturnih dobara ako je lokalitet pojedinačno zaštićen (arheološki lokalitet Smirčić na parceli trafostanice), te brojeve rješenja o obustavi ili uklanjanju građevine,
- **opis** sadrži tekstualni opis građevinskih i oblikvnih karakteristika lokaliteta kako je zatečeno na terenu sa približnim dimenzijama objekta,
 - potencijal za prezentaciju – samo za etnografsku baštinu,
 - hitna intervencija, ako postoji potreba za hitnom intervencijom (ako se radi lokalitetu etnografske baštine neposredno ugroženom recentnim aktivnostima),
- **valorizacija** sadrži ocjenu vrijednosti lokaliteta
 - iznimna vrijednost – samo za etnografsku baštinu,
 - znatna vrijednost – samo za etnografsku baštinu,
 - ambijentalna vrijednost – za objekte prosječne veličine i estetske vrijednosti,
 - bez posebnih vrijednosti – za manju neusklađenost s krajobrazom Polja,
 - devastacija – za veću neusklađenost s krajobrazom Polja.

¹ vidi sljedeće poglavlje

- **izvori** sa navedenim izvorom dodatnih informacija ili fotografije (korišten je dio fotografija iz baze Monitoringa Starogradskog polja iz 2012. godine),
- **metapodaci**, sa datumom obilaska i imenom unositelja.

Građevine izgrađene unutar građevinskih područja naselja i izdvojenih građevinskih područja radnih zona nisu posebno analizirane, već je svako od navedenih područja tretirano kao cjelina, sa iznimkom gospodarskog kompleksa „Luda koka“ kod Vrboske koji je uvršten u analizu zbog svoje izdvojenosti od ostalih građevinskih područja i položaja duboko unutar obuhvata zaštite. Uvrštene su trafostanice kod Staroga Grada i objekt pumpe Garmica, nisu obrađivani linijski infrastrukturni objekti poput dalekovoda i vodovoda; .

Zahvati u prostoru koji nisu zgrade (iskopi, deponiji, novoprobijeni putevi) djelomično su reambulirani i preneseni u bazu iz baze monitoringa iz 2012. godine, uz uvođenje poligonskog sloja, odnosno ucrtavanje obuhvata zahvata u prostoru. Za sve njih se podrazumijeva da podliježu sanaciji temeljem općih mjera zaštite.

3. PRIKAZ I OCJENA STANJA RECENTNE GRADNJE U POLJU

3.1. Gradnja izvan građevinskih područja

Analizom GIS baze izgradnje može se utvrditi da izgradnja nastala od druge polovice 20. stoljeća do danas čini preko 1/3 građevnog fonda čitave zaštićene zone Starogradskog polja (izvan građevinskih područja), s tim da se preko 80% ovih objekata nalazi u nizinskim dijelovima Polja u blizini naselja, gdje čine preko 3/4 ukupnog građevnog fonda! Ti podaci ne čude, obzirom da su krševitiji dijelovi nekada nudili više kamena za gradnju, a udaljenost od naselja činila je potrebu za skloništima i spremištima (pa i sezonskim prebivalištima) većom. Danas je situacija obrnuta: udaljeni dijelovi zarasli su i malo se koriste, a građevni materijal i mehanizaciju za obradu zemlje lakše je dopremati u ravnije dijelove Polja.

Tablica – lokaliteti recentne izgradnje prema vrsti

vrsta lokaliteta	broj ev. lokaliteta	opis/napomena
mobilni/montažni o.	22	kamp-prikolice, kontejneri i mobilne kućice
daščara, improvizirana građevina	31	spremišta i objekti za životinje napravljeni od drva ili sklepani od raznih materijala
započeta gradnja	9	građevine koje nisu privedene funkciji
spremište (manji tip)	56	spremišta do eca 10 m ² koja se naslanjaju na trad. tip spremišta ili teze
spremište (veći tip)	28	spremišta 10-30 m ²
veći gosp. objekt	6	skladišta, garaže, štale i slični gospodarski objekti >30 m ²
kućica	45	građevine 10-30 m ² sa elementima povremenog stanovanja (prozori, dimnjak, komin)
kuća i stan	25	pojedinačne građevine i građevine sa pom. objektima preko 30 m ² sa elementima povremenog stanovanja (prozori, dimnjak, komin)
veći kompleks građevina, turizam	6	„Agroturizam Pharos“, „Luda koka“, „Oxa Dreamland“; kompleks Trgo, katnica na Močama, „Izletište Dionis“
ostalo	18	gustirna 1, bet. plato 3, 1 sjenica, 4 kaveza za život, 3 nadstrešnice, 1 kompostana, 2 plastenika, crpna stanica vodovoda, 2 trafostanice
UKUPNO	246	objekti građeni poslije 1968.



Slika 1 – improvizirani objekt od kamena i kamp-prikolica

Slika 2 – spremište od dasaka u vinogradu



Slika 3 – spremište koje gabaritima i detaljima slijedi tradicijski tip s polovice 20. stoljeća

Slika 4 – spremište koje proporcijama slijedi tradicijski tip kućice

Iz tabličnog prikaza vidljivo je da se najveći dio potreba i dalje zadovoljava gradnjom malih objekata, s tim da se tipologija gradnje promjenila u odnosu na tradicijski graditeljski fond. Posebno je značajan jedan tip spremišta koji se kao model pojavio još u periodu prije 2. svjetskog rata i gradi se do danas: to je mala građevina pravokutnog tlocrta s ravnim betonskim krovom. Na neki način može se reći da je ovaj tip do danas postao glavni tip spremišta u Polju, zamjenivši *tezu* i *trim* i postavši napola dijelom etnograditeljskog inventara i krajobraza Polja, te zaradivši generički naziv *kućica*.

Druga je vrsta spremišta nešto veća i recentnija, a odlikuju je veće dimenzije, te obično i veći ulaz zatvoren garažnim vratima. Uz takva spremišta-garaže na okućnicu se često mogu vidjeti deponirani građevni materijal, razne vrste otpada, vozila, plovila i strojeva. Takvi objekti nisu oblikovno ujednačeni, u rasponu od čisto utilitarnih (blokete, ravna betonska ploča) do estetski ambicioznijih (obloženih kamenom, sa dvostrešnim krovom itd.). U nekoliko primjera krov se produžava u nadstrešnicu iznad ulaza. U tu grupu objekata oblikovno spada i crpna stanica vodovoda blizu Staroga Grada.



Slika 5 – spremište koje oblikovno slijedi tradicijski tip kućice, obloženo u kamen

Slika 6 – nešto veće spremište obloženo u kamen



Slika 7 – skladište sa trijemom, površinom krova gotovo 100 m²

Slika 8 – slično oblikovana građevina crpne stanice vodovoda

U novije vrijeme pojavio se i tip kuće prizemnice u rasponu veličine od 20-70 m², koja osim funkcije spremišta omogućava i povremeni boravak. Izgledom se kreću od raznih improvizacija, dogradnji na prvotna spremišta i slično, do estetski ambiciozno građenih kućica obloženih zidanim kamenom.



Slika 9 – primjer kućice dvostrešnog krova veličine cca 25 m²

Slika 10 – primjer kućice jednostrešnog krova veličine cca 25 m²



Slika 11 – primjer loše oblikovane kuće površine cca 40 m² u središnjem prostoru Polja

Slika 12 – primjer loše oblikovane kuće (unatoč oblaganju kamenom) površine preko 70 m² na rubu Polja

Oblikovno se ove potonje naslanjaju na *stojnu kuću* u sklopu *stana*, kakve su se inače gradile pretežito u brežuljkastim dijelovima dalje od naselja, s tim da ovih recentnih imma daleko više u središnjem dijelu Polja gdje tradicijski nisu bile osobito prisutne. Krovovi su im isto raznorodni, uglavnom betonske konstrukcije, a može se primijetiti da su i kod onih estetski ambicioznijih kosi krovovi često sa konzervatorskog stajališta premalih nagiba. Ove kućice često uz sebe imaju i manji pomoćni objekt u funkciji spremišta ili skloništa za životinje. Na području Polja otprilike dvije ovakve kućice služe za stalno stanovanje, a u nekoliko se sezonski se obavlja ugostiteljska turistička djelatnost. Uz takve kućice redovito je izgrađeno vanjsko ložište, te uređen prostor za sjedenje na otvorenom natkriven barem pergolom, često i nadstrešnicom.



Slika 13 – gospodarsko-stambeni kompleks na Močama

Slika 14 – gospodarsko-turistički kompleks na predjelu Rugonji donji

Na prostoru obuhvata postoji nekoliko građevnih sklopova nastalih rekonstrukcijom starih stanova, ili izgradnjom na praznom prostoru.. Najstariji među njima nalazi se na području zvanom Moče, a sastoji se od stambene katnice i niza pomoćnih objekata prizemne veličine. Građen je nakon 1968., po građevnim stanju i tipu procjenjuje se da je veći dio građen prije 1990-ih u nekoliko sukcesivnih dogradnji. Noviji sklopopi ambicioznije su građeni, očito sa željom da se na neki način simulira izgled tradicijskog sklopa radi vlastite preferencije investitora i/ili bavljenja turizmom, no bez konzervatorskog nadzora. Među njima se svojom funkcijom i položajem ističu tri: jedan uz 1. kardo antičke parcelacije Polja na predjelu Rugonji donji, posebno uočljiv zbog svog položaja na ravnom dijelu Polja i intenzivne ugostiteljske funkcije u

sezoni, te dva u sjevernome brežuljkastom dijelu na predjelima Teveinci i Rašnik koji se ističu zbog svog položaja uz relativno prometne 2. kardo, odnosno 4. kardo, te jer se koriste i za stalno stanovanje, a na okućnicama imaju manje bazene.



Slika 15 – kompleks nastao nadogradnjom starog stana na predjelu Rašnik

Slika 16 – kompleks nastao prigradnjom na stari stan na predjelu Teveinci

Zatečeni elementi recentne izgradnje koji nisu u skladu sa visokim stupnjem zaštite krajobraza i ambijenta tradicijske izgradnje:

- postavljanje industrijski proizvedenih montažnih objekata i kontejnera,
- veće građevine u nizinskim, pogledu otvorenim dijelovima Polja,
- smještaj objekta u sredini, a ne uz rub čestice,
- improvizirane nadogradnje, nesklad između dijelova objekta, odnosno među objektima na okućnici,
- neožbukana pročelja, ili pročelja ožbukana cementnim mortom,
- neprimjereni načini oblaganja kamenom: glatke kamene ploče lijepljene na način podnog opločenja, pravokutno rezane kamene ploče,
- veći ravni betonski krovovi, kosi krovovi nagiba manjeg od 30°,
- mediteran crijeplje i pokrovi od betonskih elemenata koji imitiraju kupu kanaliku, neuredno lijepljene kamene ploče koje imitiraju kameni pokrov
- neprimjereni prozori i vrata: previše i preveliki prozori, improvizacije, neugledna metalna vrata, PVC stolarija, kvadratni otvori, debele kamene erte,
- nadstrešnice formirane produljenjem krovišta na zabatu ili uvlačenjem jednog ugla kuće,
- solarne ploče preko 2 m² (Polje se često fotografira iz zraka),
- bazeni,
- plastenici,
- neuredne i pretrpane okućnice,
- improvizirani pomoćni objekti,

- betonske, drvene i žičane ograde,
- pseudotradicijski objekti na okućnici (u jednom slučaju kažun!).

Jedan dio objekata priključen je na vodovod, što je u suprotnosti sa Rješenjem o zaštiti i odredbama Prostornog plana Splitsko-dalmatinske županije o izgradnji izvan građevinskih područja.

Za jedan manji dio recentnih građevina i zahvata izdane su obustave od nadležnog konzervatorskog odjela, odnosno rješenja o uklanjanju od građevinske inspekcije.

Kao najznačajniji zahvati izvan građevinskih područja ističu se trafostanica 110/35 kV i 35/10(20) kV u neposrednoj blizini vinarije u Starom Gradu, te uzletno-sletna pista sa manjom aerodromskom kućicom u središtu Polja.



Slika 17 – zgrada 110/35 kV trafostanice kraj Staroga Grada

Slika 18 – zgrada 35/10(20) kV trafostanice kraj Staroga Grada

3.2. Građevinska područja

Rubno u obuhvatu zaštite danas se nalaze dijelovi građevinskih područja naselja Staroga Grada, Vrbanja i Vrboske, te izdvojenih građevinskih područja proizvodne i sportsko-rekreacijske namjene, u ukupnoj površini od 46,7 ha ili 3,4 % obuhvata zaštite, od čega je 25,9 ha ili nešto više od polovice izgrađeno.

građevinsko područje	površina u obuhvatu zaštite (izgrađeno + ne izgrađeno)	zaštita po drugoj osnovi*
Grad Stari Grad, ukupno unutar građevinskih područja 41,83 ha		
dio GP naselja Staroga Grada – mješovita namjena	13,4 ha + 0,5 ha = 13,9 ha	Urbanistička cjelina Stari Grad (Z-5098), zona A i B, više pojedinačnih k.d.
dio GP naselja Staroga Grada – zelene površine	0 + 2,2 ha	Urbanistička cjelina Stari Grad (Z-5098), zona A i B
dio GP naselja Staroga Grada – zona poslovne namjene Močice (K2)	1,3 ha + 0	Urbanistička cjelina Stari Grad (Z-5098), zona B

izdvojeno GP proizvodne namjene – Vinarija (I1)	2,0 ha + 0	Urbanistička cjelina Stari Grad (Z-5098), zona B Preventivna zaštita (2015.)
dio GP naselja Vrbanj – mješovita namjena	6,1 ha + 12,4 ha = 18,5 ha	NE
dio GP naselja Vrbanj proizvodne n. – proizvodna zona Vrbanj (I1)	1,8 ha + 0,8 ha = 2,6 ha	NE
dio GP naselja Vrbanj – groblje	0,6 ha + 0	NE
izdvojeni dio GP naselja Vrbanj – crkva sv. Kuzme i Damjana	0,07 ha + 0,06 ha = 0,13 ha	Zaštićeno nepokretno kulturno dobro (Z-5755)
izdvojeno GP proizvodne namjene – Vrbanj-Plančić (I1)	0,4 ha + 0,2 ha = 0,6 ha	NE

Općina Jelsa, ukupno unutar građevinskih područja 4,87 ha

dio GP naselja Vrboska – stambena namjena, kuća na k.č. 761/1 k.o Vrboska	0,07 ha	NE
mali dijelovi GP naselja Vrboska uz cestu	0 + 0,04 ha	NE
izdvojeno GP poslovne namjene – Komunalna zona – Vrboska (K3)	0,16 ha + 1,1 ha = 1,26 ha	NE
dio izdvojenog GP športsko-rekreacijske namjene – Rokov dolac (R2)	0 + 3,5 ha	NE

* osim smještaja unutar područja nacionalne + UNESCO zaštite kulturnog krajolika



Slika 19 – zgrada Vinarije u Starome Gradu

Slika 20 – proizvodna zona u Vrbanju

Unutar građevinskih područja do danas je izgrađen niz građevina poslovne, proizvodne, stambene i drugih namjena. Arhitektonskom kvalitetom ističe se zgrada Vinarije u Starome Gradu, građena 1949.-1951., od srpnja 2015. godine preventivno zaštićena kao kulturno dobro. Neizgradeni rubni dijelovi građevinskih područja uglavnom su, osim pojedinačnih manjih građevina, karakterom i namjenom ostali sukladni karakteru Polja.



Slika 21 – pogled na Stari Grad iz Polja

Slika 22 – pogled na Vrbosku s granice obuhvata zaštite. Kuća u prvom planu je iznimno unutar obuhvata.

Tablični pregled rješenja o uklanjanju i obustava izdanih temeljem akta zaštite Starogradskog polja za lokacije koje se istodobno nalaze unutar građevinskih područja, te obuhvata zaštite urbanističke cjeline Starog Grada (Z-5098).

k.č.	k.o.	Rješenje br..	Obustava br.	Opis /napomena
4455/7	Stari Grad	UP/I-362-02/06-02/257		Građevinsko područje poslovne namjene K2, zona plinske stanice.
3236/5		UP/I-362-02/09-02/2590		Građevinsko područje naselja
3274/4, 3274/5, 3274/6	Stari Grad		UP/I-612-08/11-11/0017	Građevinsko područje naselja

Tablični pregled izdanih rješenja o uklanjanju i obustava izdanih temeljem akta zaštite Starogradskog polja, izvan obuhvata zaštite Starogradskog polja.

k.č.	k.o.	Rješenje br..	Obustava br.	Opis /napomena
3118/2	Stari Grad	UP/I-362-02/06-02/1112		Građevinsko područje naselja, u gradu
4167	Stari Grad	UP/I-362-02/09-02/2463		Garmica, neposredno izvan obuhvata
6774/2		UP/I-362-02/12-02/1699		Povrh Gospojice, neposredno izvan obuhvata

KOMENTAR

Teško je odrediti bilancu pozitivnih i negativnih učinaka zakonske zaštite Polja u odnosu na izgradnju. Vjerojatno je činjenica zaštite i ograničenja gradnje spriječila jedan dio nove gradnje, međutim restrikcije i prijetna rušenjem zasigurno su dijelom utjecale na to da je velik dio izgrađenih građevina odaje dojam improvizacije i nedovršenosti. Nemogućnost potpunog raspolaganja svojim posjedom, te činjenica da je nekoliko graditelja gradilo veće objekte po svom nahođenju i ne obazirući se na restrikcije, sigurno je uzrokovala određenu frustraciju kod dijela korisnika posjeda u Polju i negativan, ili barem ambivalentan stav spram zakonske zaštite koji se očitavao i na javnoj tribini održanoj povodom izrade ove konzervatorske studije. Tome je sigurno prilično pridonijela i okolnost da se sukladno čl. 6. Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama (NN 86/12, 143/13, 65/17), nezakonito izgrađena zgrada ne može ozakoniti ako se nalazi na području upisanom u Listu svjetske baštine UNESCO-a.

Općenit je dojam da zatečena nova izgradnja načelno predstavlja narušavanje spomeničke vrijednosti prostora, u rasponu od neutralnog utjecaja do jačih devastacija mikrolokaliteta i/ili krajobrazu, međutim ocjena je da se dobar dio objekata određenim zahvatima može učiniti krajobrazno prihvatljivim, a sama točkasta izgradnja predstavlja manji remetilački faktor od puno značajnijeg dojma opće zapuštenosti prostora (zarastanje poljoprivrednih površina, iskopi, deponiji). Nažalost, prisutnost recentne izgradnje najjača je upravo u vizualno najizloženijim nižim dijelovima Polja u blizini naselja.

Ambijentalna kvaliteta tradicijske gradnje u dobroj mjeri je počivala i na određenom individualnom ponosu i ugledanju u dobre primjere gradnje kod susjeda i prethodnih generacija. I danas je u mnogim slučajevima vidljiva želja graditelja da se na neki način (najčešće upotrebom kamena na pročelju) na neki način usklade sa tradicijskim graditeljskim obrascima i postignu estetsku kvalitetu, međutim sama rješenja u detaljima najčešće nisu u skladu sa najboljom praksom izvedbe takvih objekata i trebat će ih dodatno prilagoditi ukoliko bi ih se željelo zadržati u prostoru.

Sigurno je da bi odgovarajuća podrška nadležnih službi kroz pomoć u ishođenju dozvola i određene subvencije za preoblikovanje zatečenih objekata povoljno utjecala, kako na sam izgled prostora, tako i na angažman korisnika poljoprivrednog zemljišta u daljnjoj zaštiti i uređenju Polja.

4. LITERATURA I DRUGI IZVORI

1. ATKINSON, David (2008.): Baština, Kulturna geografija – kritički rječnik ključnih pojmoveva, Zagreb
2. BUBLE, Sanja et al. (2007.): Modeli gradnje poljskih i ribarskih kućica, Zbornik radova: Pouke baštine za gradnju u hrvatskome priobalju, ur. J. Belamarić, HGK, Zagreb
3. KALE, Jadran (2007.): Izvorno, autentično, originalno, Zbornik radova: Prvi hrvatski kongres ruralnog turizma, Hvar
4. Prostorni plan uređenja Grada Starog Grada (Službeni glasnik Grada Starog Grada br. 4/07 i 8/12)
5. Prostorni plan uređenja Općine Jelsa (Službeni glasnik Općine Jelsa br. 5/08 i 3/15)
6. Informacijski sustav prostornog uređenja <https://ispu.mgipu.hr/>
7. Zgrada Vinarije u Starome Gradu stavljena pod preventivnu zaštitu <http://www.starigrad.hr/?show=11437&nid=71919>, datum pristupa rujan 2015.